

- Д. И. Абрамовичъ // Памятники древнерусской литературы. — Петроград : Изд. имп. Ак. наук, 1916. — Вып. 2. — С. 72.
4. Ипатьевская летопись // Полное собрание русских летописей. — М. : Языки славянской культуры, 2001. — Т. 2. — Стрб. 119—120.
5. Подскальски Г. Христианство и богословская литература в Киевской Руси (988–1237 гг.) / Герхард Подскальски ; пер. А. В. Назаренко. — 2-е изд. — СПб. : Византинороссика, 1996. — С. 194—195.
6. Серебрянский Н. Древнерусские княжеские жития: Обзор редакций и тексты / Н. Серебрянский. — М., 1915. — 227 с.

O. SAVENKO

Zhytomyr

CHRIST'S BIRTH AND RESURRECTION IN THE BORYS AND HLIB CYCLE

In the article the literary features of explication of Christmas and Easter theme open up in works of the XI century, the events related to murder of the Kyiv princes of Borys and Hlib are represented in that. It is found out, that in old stories allusions are used on evangelic text, the elements of epic and hagiographic style are applied.

Key words: Christmas, Easter, evangelic text, allusion, theme.

O. САВЕНКО

г. Житомир

РОЖДЕНИЕ И ВОСКРЕСЕНИЕ ХРИСТА В БОРИСО-ГЛЕБСКОМ ЦИКЛЕ

В статье рассматриваются литературные особенности экспликации рождественской и воскресенской темы в произведениях XI в., в которых отражены события, связанные с убийством киевских князей Бориса и Глеба. Установлено, что в древних рассказах использованы аллюзии на евангельский текст, употреблены элементы эпического и агиографического стиля.

Ключевые слова: Рождество, Воскресение, евангельский текст, аллюзия, тема.

Стаття надійшла до редколегії 22.09.2015

УДК 82.091

Л. А. СВИРИДЮК

м. Кременець

lyubov.sviridyuk@mail.ru

ОБРАЗ ЮНАКА У РОМАНІ «БЖД» С. УШКАЛОВА ТА «ГРАНИЦЫ ПЕРВОГО УРОВНЯ» Є. АЛЬОХІНА: ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Стаття присвячена аналізу романів сучасного українського автора С. Ушкалова і російського письменника Є. Альохіна. Зокрема, досліджені психологічні характеристики юнацького віку персонажів романів «БЖД» і «Границы первого уровня». Спираючись на висновки вікової психології, автор статті аналізує період дорослішання персонажів зазначених творів із психологічної точки зору. Розглянуті психологічні особливості формування інтересів персонажів, властивих цій віковій категорії.

Ключові слова: роман, персонаж, дорослішання, психічний розвиток.

Творчість сучасного українського письменника Сашка Ушкалова і російського автора Євгена Альохіна є неоднозначною та прокативною. Кожен новий твір цих авторів супроводжується серед читачів палкими дискусіями в мережі «Інтернет». Нестандартне

антикласичне зображення сучасного соціокультурного простору в творах призводить до протилежних оцінок. Утім, їх романи є окремим, специфічним явищем сучасної постмодерної літератури, яке відзначається низкою суголосних психологічних характеристик

персонажів, ціннісно-світоглядних аспектів, особливою системою образів і мотивів, спільною тематикою та спрямованістю не лише на читачів підліткового віку і молодь. Проте зацікавлення науковців їх творчістю носить поодинокий характер.

Метою пропонованої статті є дослідження образу юнака в романі «БЖД» С. Ушкалова і «Границы первого уровня» Є. Альохіна з психологічної точки зору. Основне завдання роботи полягає в розгляді психології персонажів як одного з компонентів сюжетної лінії вищезазначених художніх творів.

Дорослішання є етапом онтогенезу людини, який триває від 11–12 до 20 років і охоплює підлітковий вік і ранню та зрілу юність. Головною його особливістю є перехід від дитинства до дорослості. Період дорослішання характеризується якісними і кількісними змінами в біологічній, психологічній, особистісній і соціальній сферах людини [7, 191]. Різноманітні ознаки юнацтва як особливої соціально-психологічної, демографічної групи, якій властиві специфічні цінності, мова і норми поведінки, стиль, дозвілля, рішучість у реалізації задумів, є свідченням властивості тільки йому певної соціальної та психологічної ситуації розвитку.

У психологічному словнику знаходимо широке тлумачення юнацького віку – періоду життя і психічного розвитку людини в межах від 14 до 18 років, який характеризується інтенсивним фізіологічним і психічним розвитком. Нині спостерігається тенденція фізіологічного і певного відставання морального розвитку особи в юнацькому віці, що обумовлює актуальність морального виховання, якому психологи і педагоги мають приділяти велику увагу [5, 212].

Психічний розвиток особи в юнацькому віці тісно пов'язаний з навчанням, трудовою діяльністю й ускладненням спілкування з дорослими. У зв'язку з початком трудової діяльності відносини між особою і суспільством значно поглиблюються, що сприяє тверезішому розумінню свого місця в житті. Діапазон інтересів особи набуває чіткіших меж. Соціальні норми і цінності, прищеплювані в школі, набирають соціально-життєвого сенсу [5, 213]. Самий термін «дорослість» багатоз-

начний. Біологічна дорослість визначається досягненням статевої зрілості, здатністю до дітонародження; соціальна – економічною незалежністю, прийняттям ролей дорослої людини; поняття психологічної дорослості пов'язують зі зрілою особистою ідентичністю. Критерієм досягнення дорослості (дорослішання) в суспільстві є оволодіння культурою, системою знань, цінностей, норм, соціальних традицій, підготовленість до різних видів праці [9, 262].

Персонажі романів С. Ушкалова «БЖД» та Є. Альохіна «Границы первого уровня», з біологічної точки зору, для свого віку – добре розвинені молоді люди. Однак, аналізуючи їх соціальну дорослість, бачимо, що вони не готові брати на себе відповідальність, а думки про доросле життя викликають у них панічний страх. Психологічна дорослість персонажів не окреслюється найвищим рівнем усвідомлення своєї ідентичності, вони не можуть / не хочуть інтегруватися в суспільно-культурний процес, у якому мають зайняти позицію дорослого громадянина.

На сучасному етапі розвитку в молодих людей, які переживають кризу юнацького віку, виникає потреба у стабільній морально-духовній системі цінностей, яка б давала опору для органічного входження у світ дорослих. На думку Т. О. Романко, «осмислення загальної картини світу і свого призначення у ньому вимагає від молоді створення власної концепції життя, засвоєння якої у минулому забезпечували обряди ініціації» [6, 31], тобто процес дорослішання, «посвячення» у доросле життя. З огляду на це, виникає необхідність у вивченні сфери інтересів юнака, ролі спілкування з однолітками і батьками у процесі становлення особистості, життєвих орієнтирів персонажів зазначених романів.

У романі «БЖД» і «Границы первого уровня» зображені реалії буття молоді людини в сучасному світі, насиченому соціальною нерівністю, економічною нестабільністю, а головне, – психологічною неврівноваженістю персонажів, що, на нашу думку, зумовлена відсутністю життєвого досвіду, впевненості в собі і власних силах. Тому захоплення персонажів носять імпульсивний характер, кочуючи, переважно, від однієї шкідливої звички до іншої.

Проблема інтересів підлітка була розглянута ще Л. С. Виготським, який називав її ключем до всіх проблем психічного розвитку в цьому віці, оскільки тут відбувається руйнування і відмирання старих захоплень і виникнення нових. Учений описав декілька основних груп інтересів підлітка, які назвав домінантними. Це егоцентрична домінанта – інтерес підлітка до власної особистості; домінанта даліни – настанова підлітка на широкі, великі масштаби, які для нього є більш суб'єктивно прийнятні, ніж ближчі, поточні, сьогоденні; домінанта зусилля – тяжіння до спротиву, подолання, до вольової напруги, які виявляються у впертості, боротьбі проти дорослих, протесті й інших негативних проявах; домінанта романтики – прагнення підлітка до невідомого, ризикованого, до пригод і героїзму. Вагомі зміни відбуваються в цьому віці у розвитку уяви: на передній план виходять фантазії і мрії [2, 87].

Кожна з названих груп особистісних інтересів властива не лише персонажу-підлітку, а й персонажу-юнаку. На нашу думку, це пов'язано з тим, що в сучасному суспільстві діти довше залишаються дітьми, ніж у попередніх ХІХ–ХХ ст., коли діти змушені були рано починати працювати і, відповідно, раніше ставати дорослими.

Зокрема, персонажі романів «БЖД» С. Ушкалова і «Границы первого уровня» Є. Альохіна з соціологічної точки зору – самостійні дорослі люди, оскільки вони давно повнолітні, але, судячи з їх учинків і поведінки, підліткова криза в них ще триває. Персонажів цікавить, перш за все, власна особистість, пізнання свого внутрішнього «Я» й емоційний контакт з однолітками. Не рідко в такому душевному протистоянні вони перебувають між вибором добра чи зла, який не завжди є на користь першого. Намагання віднайти себе в житті часто призводить до негативних наслідків, з якими персонажі не можуть упоратися самостійно, а поради і допомога таких самих (малодосвідчених) швидше наближають їх до прірви.

На нашу думку, саме невдалі пошуки і спроби реалізації персонажами домінант Л. С. Виготського, про які йшлося вище, і приводять їх до скрутного становища та неприє-

мних життєвих ситуацій. Кожен з них відчуває себе самотнім, покинутим, нікому не потрібним, а персонажам так хочеться пережити протилежні почуття любові, власної важливості стосовно рідних і близьких людей, взаємопідтримки і взаємоповаги. Окрім цього, вони відчувають брак спілкування з людьми взагалі, що, у свою чергу, часто призводить до психологічних зрушень або думок про смерть.

Так, наприклад, С. Ушкалов змушує персонажів не жити, а виживати, постійно відчувати душевне і психологічне напруження. Хоча, на перший погляд, протагоністи твору «БЖД» здаються невдахами, проте в певних життєвих ситуаціях виявляють винахідливість. Психологічна нестійкість у пошуку власного «Я» спонукає їх уважати себе «порожнім місцем», непомітною часткою Всесвіту. З цього приводу головний персонаж роману Баз розмірковує: «Сонце було ВЕЛИКЕ й водночас дуже далеке, таке ДАЛЕКЕ, що якби воно зволило глянути на мене, то не побачило б нічого, окрім порожнього морського берега...» [8, 239].

С. Пиркало в інтерв'ю з С. Ушкаловим називає протагоністів роману «втраченими нічийними душами в лісі пострадянських висоток» [4]. Проте важко погодитися з цією думкою, оскільки таке існування персонажів не є їх бажанням чи життєвою стратегією, а, навпаки, наявний державний лад і суспільна нерівність є причиною їх поневірянь і страждань, з якими, до речі, персонажі справляються вдало і з гумором.

У романі «Границы первого уровня» головний персонаж Євген також почуває себе невдахою. Протягом роману простежується небезпідставна критична самооцінка Євгена. Це і не дивно, адже в житті хлопця існують лише три речі, що його цікавлять і йому потрібні: жінки, випивка і література. «На этом и держится мое «я»» [1, 117–118]. Найуспішнішим Євген виявився у пияцтві, що зробило його так зване «я» хитким і нестабільним. Шукаючи роботу, він розуміє, що ні на що не здатен. На біржі праці Євген лише переписує номери телефонів роботодавців, але майже ніколи за ними не дзвонить, а коли й домовляється про співбесіду, то на неї не приходять: «Я ощущал себя ребенком, пытаюсь найти работу» [1, 12].

Він намагається засвоїти курс машинодрукування всіма пальцями, але, коли не виходить, швидко здається і грає в комп'ютерні ігри. Його злять упевнені в собі і в завтрашньому дні люди: «...смотрел на прохожих за оградой нашего дома, мечтая перестрелять всех их, особенно тех, которые знают, что надо делать в жизни, куда идти и как быть в той или иной ситуации, как стать счастливыми» [1, 12].

Також понад усе Євген переймається своїм здоров'ям. Він ображається через те, що у батька, якому майже п'ятдесят років, немає таких проблем як у нього: «И вот он я, уже чувствую себя как старый дед: давление прыгает, с простатой нелады» [1, 14]. Причиною нещастя Євгена є його спосіб життя, в якому багато місця займають алкоголь, легкі наркотики і непереребріливі контакти з дівчатами. Та, попри це, хлопець мріє написати роман, який перекладуть на всі європейські мови і який стане національним бестселером. Також у його планах зняти фільм, який покажуть у Каннах і, звісно ж, красуня дружина. Але, на жаль, це лише мрії Євгена, які навряд чи здійсняться, адже автор залишає його на одному рівні, назва якому – «соціальне дно».

Отже, психологічний образ персонажів «БЖД» С. Ушкалова і «Границы первого уровня» Є. Альохіна є важливим аспектом дослідження сучасних молодіжних романів, адже цей різновид літератури присвячений проблемі становлення особистості в сучасних соціокультурних умовах, що впливають на світоглядні пошуки персонажів художніх текстів українського і російського письменників. Персонажі вищезазначених романів у період дорослішання заплутуються у почуттях, прояв-

ляють страх перед життям. Вони не можуть самостійно проаналізувати свій стан і знайти раціональне вирішення проблем, що викликає душевні травми і замкнутість у собі, які, у свою чергу, спонукають до появи думок про власну нікчемність; герої відчувають себе відщепенцями в суспільстві. Разом з цим, автори зазначених романів не виводять своїх персонажів на шлях істини, а, навпаки, полишають їх із проблемами сам на сам, не показуючи читачеві ані наслідків їх поневірян, ані їх долю в майбутньому.

Список використаних джерел

1. Алехин Е. Третья штанина : повести и рассказы / Е. Алехин. — М. : Эксмо, 2011. — 320 с.
2. Носко И. В. Психология развития и возрастная психология / И. В. Носко. — Владивосток, 2003. — 127 с.
3. Олейник С. Если долго заряжать аккумулятор, он должен отдать энергию [Электронный ресурс] / С. Олейник. — Режим доступа : <http://iz.com.ua/2010/06/26/esli-dolgo-zarjazhat-akkumuljator-on-dolzhen-otdat-energiju/>.
4. Пиркало С. Ушкалов для Бі-Бі-Сі про БЖД і Маядзедуна [Електронний ресурс] / С. Пиркало. — Режим доступа : <http://glavnoe.ua/articles/a473>.
5. Психологічний словник / за ред. чл.-кор. АПН СРСР В. І. Войтка. — К. : Вища школа, 1982. — 216 с.
6. Романко Т. О. Роман ініціації в сучасній українській, польській та американській літературах : (на матеріалі творчості Л. Дереша, М. Нагача, Н. МакДонелла) : дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.01.05 — порівняльне літературознавство / Тетяна Олегівна Романко. — Тернопіль, 2011. — 186 с.
7. Савчин М. В. Вікова психологія : навч. посіб. / М. В. Савчин, Л. П. Василенко. — К. : Академвидав, 2006. — 360 с.
8. Ушкалов С. БЖД : crazy novel / С. Ушкалов. — Вид. 2-ге. — К. : Факт, 2008. — 240 с.
9. Шаповаленко И. В. Возрастная психология : (Психология развития и возрастная психология) / И. В. Шаповаленко. — М. : Гардарики, 2005. — 349 с.

L. SVYRYDIUK
Kremenets

THE IMAGE OF YOUNG LAD IN THE NOVEL BY S. USHKALOV «LIFE SAFETY» AND BY E. ALEKHINE «THE BOUNDARIES OF THE FIRST LEVEL»: PSYCHOLOGICAL ASPECT

The article analyzes the novels of contemporary Ukrainian author S. Ushkalov and Russian writer E. Alekhine. In particular, are studied the psychological characteristics of the characters' adolescence of the novel «Life Safety» and «The boundaries of the first level». Based on the findings of psychology, the author analyzes the characters' growing up period of these works from a psychological point of view. Considered psychological features of formation of characters' interest inherent to this age category.

Key words: novel, character, adulthood, mental development.

Л. А. СВИРИДЮК
г. Кременец

**ОБРАЗ ЮНОШИ В РОМАНЕ «БЖД» С. УШКАЛОВА
И «ГРАНИЦЫ ПЕРВОГО УРОВНЯ» Е. АЛЕХИНА:
ПСИХОЛОГИЧЕСКИЙ АСПЕКТ**

Статья посвящена анализу романов современного украинского автора С. Ушкалова и российского писателя Е. Алехина. В частности, исследованы психологические характеристики юношеского возраста персонажей романов «БЖД» и «Границы первого уровня». Опираясь на выводы возрастной психологии, автор статьи анализирует период взросления персонажей указанных произведений с психологической точки зрения. Рассмотрены психологические особенности формирования интересов персонажей, присущих этой возрастной категории.

Ключевые слова: роман, персонаж, взросление, психическое развитие.

Стаття надійшла до редколегії 09.10.2015

УДК 821.510.09“19”

В. В. СЕЛІГЕЙ
м. Дніпропетровськ
seligey1@yandex.ru

**ОБРАЗНА СИСТЕМА РОМАНУ «ЧЕРВОНИЙ ГАОЛЯН»:
ЖИТТЯ ТА СМЕРТЬ У МІСТИЧНОМУ СВІТІ
ГАОЛЯНОВОГО КРАЮ**

Розглядається жанрово-стилістична й тематична своєрідність першого роману трилогії Мо Яня «Родина червоного гаоляна» з точки зору проблематики «повернення пам'яті», переосмислення міфопоетичної семантики в образах-іміджах Китаю. У фокусі уваги – своєрідність переосмислення в китайському художньому тексті елементів поетики неоміфологізму. Система персонажів роману заснована на парадигмі «боги – герої – люди», кожний з наступних етапів якої менш значний і більш віддалений від істинної сутності, яка в художньому світі Мо Яня уособлена в образі одухотвореної природи – основи й витоків буття людини, а також мовчазного, але чуйного й співчутливого свідка радощів і трагедій людського життя.

Ключові слова: земельна культура (乡土文学), магічний реалізм, галюцинаторний реалізм, поетика орієнталізму, епіфанія, фабула, образна система.

Творчість Мо Яня осмислюється в світовій літературі як китайська рецепція фолкнерівської спадщини, в якій актуалізовано багатомірність духовної культури Китаю; це культурна подорож, яка, попри жажіття побаченого, не перетворюється на втечу. Хоча твори Мо Яня неодноразово потрапляли в поле уваги китайських і зарубіжних дослідників, ключові особливості його художнього стилю, зокрема, впровадження на китайському ґрунті фолкнерівської поетики неоміфологізму, як правило просто констатуються, не стаючи предметом детального дослідження. Ця проблема вивчається в даній статті через розгляд унікальної особливості художньої оптики письменника – поетики «великого плану», само-

бутня стилістика якої відкриває шлях до філософського символізму в семантиці тексту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій засвідчує, що, попри винятковість літературного експерименту, живість художньої мови, актуальність тематики, незважаючи на переклади багатьма мовами, розголос, пов'язаний із присудженням Нобелівської премії, творчість Мо Яня не стає об'єктом фундаментальних досліджень. Його доробок згадується майже винятково як складник літературного контексту в Китаї кінця минулого століття. Це праці Ч. Лафліна, Ч. Кінклі і Г. Голдблатт. Російськомовному читачеві доступні дисертації з китайської літератури кінця ХХ ст. Н. Хузяткової та Е. Завидовської, в яких також